

PRAVNE PRETPOSTAVKE ZA ODRŽIV MODEL POSLOVANJA PUTEM CIRKULARNE EKONOMIJE U BOSNI I HERCEGOVINI / LEGAL PREREQUISITES FOR A SUSTAINABLE BUSINESS MODEL THROUGH CIRCULAR ECONOMY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Prof. dr. sc. Remzija Kadrić¹, Prof. dr. sc. Edin Ramić¹, Doc.dr. Ismet Šabotić², Žana Arsić³, dipl.pravnik,

¹Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Pravni fakultet Travnik u Travniku Aleja Konzula
Meljanac bb Travnik,

³Zanatsko-poduzetnička komora regija Banja Luka,

e-mail: remzija.kadric@iu-travnik.com, edin.ramic@iu-travnik.com, saboticismet@gmail.com,
arsiczana@icloud.com

Pregledni članak

UDK / UDC 343.1:330.3:504(497.6)

Sažetak

Glavni motiv naučnog istraživanja iz naslova predmetne teme, ogleda se u potrebi da se savremenom modelu poslovanja, kroz oblike cirkularne ekonomije, osiguraju neophodne pravne pretpostavke, donošenjem odgovarajućih zakona i drugih pratećih propisa u provođenju tih zakona, bez kojih, u savremenim demokratskim državama, u koje spada i Bosna i Hercegovina, nije moguće uspostavljati takve, kao i druge oblike poslovanja, od interesa za društvo i državu. Propisi u oblasti poslovanja putem cirkularne ekonomije još uvijek su nedovoljni da bi se mogli pratiti standardi koji važe u okviru Evropske unije. Važeći zakoni iz oblasti upravljanja otpadom, u oba Entiteta u BiH, u određenoj mjeri, su uskladjeni sa Evropskom direktivom o odlaganju otpada na deponije, br. 1999/31/ EC. U samom radu data je detaljna analiza važećih propisa u ovoj oblasti, uz prijedloge i preporuke za dopune istih, a sve u cilju veće koristi za društvo. U provođenju ovakvog savremenog oblika poslovanja, neophodna je saradnja svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini, uz podršku akademske zajednice i medija.

Ključne riječi: zakoni, cirkularna ekonomija, standardi, direktive Evropske unije, upravljanje
JEL klasifikacija: L53

Abstract

The main motive of the scientific research from the title of the topic is reflected in the need to provide the modern business model, through forms of circular economy, with the necessary legal assumptions, by passing appropriate laws and other accompanying regulations in the implementation of those laws, without which, in modern democratic states, in which includes Bosnia and Herzegovina, it is not possible to establish such, as well as other forms of business, of interest to society and the state. The regulations in the field of business through the circular economy are still insufficient to be able to follow the standards valid within the European Union. Current laws in the field of waste management, in both Entities in BiH, to a certain extent, are harmonized with the European Directive on landfilling, no. 1999/31/ EC. The paper itself provides a detailed analysis of the current regulations in this area, along with proposals and recommendations for their additions, all with the aim of greater benefit for society. In the implementation of this modern form of business, the cooperation of all levels of government in Bosnia and Herzegovina is necessary, with the support of the academic community and the media.

Keywords: laws, circular economy, standards, European Union directives, management

JEL classification: L53

UVOD

Cirkularna ekonomija novi je ekonomski model koji zamjenjuje donedavno najpopularniji linearni. Tradicionalno poimanje života svodilo se na politiku uzimanja, iskorištavanja i odbacivanja, dok cirkularni model zagovara povratak prirodi i ponovno iskorištavanje već upotrijebljenog. Skretanje pažnje na energetske učinkovitost i ekološku održivost temelj je ovog načina razmišljanja, a može se primijeniti na sve aspekte života. Glavni benefiti ovog modela su ekonomske uštede, nova radna mjesta, ušteda resursa i energije te doprinos ublažavanju klimatskih promjena.

Sve se može upotrijebiti ponovno na drugi način ili se raščlaniti na tvari koje mogu postati dio životnog ciklusa. Snaga je u raznolikosti, modularitetu i prilagodljivosti, a sva energija treba dolaziti iz obnovljivih izvora. Uzimajući od prirode resurse možemo proizvoditi sve što nam je potrebno, a potom se trebamo pobrinuti kako bi prirodi vratili ono što smo uzeli u njoj prihvatljivom obliku. Ako ne zbog brige za okoliš, onda barem zbog sebičnih razloga, kako bi ponovno mogli iskorištavati tu istu prirodu.

Kako bi ovaj model uspio u budućnosti, izrazito je važna saradnja obrazovnog sistema i privrednih lidera. Upravo taj model cirkularnosti pruža veliku šansu i za razvoj bosanskohercegovačke privredne klime, pretežito malog i srednjeg preduzetništva koje je proživjelo veliku krizu posljednjih godina.

Evropska unija zagovara tzv. zelena radna mjesta. Cilj je povećati prenamjenu i recikliranje postojećih ili već korištenih materijala i proizvoda kako bi se razvili novi poslovi i otvorila nova radna mjesta. Primjerice, povećanje produktivnosti "recikliranja" za 30% do 2030. godine može povećati BDP-a za skoro 1%, uz stvaranje 2 miliona radnih mjesta. Fokus će biti na upravljanje otpadom (pretvaranje otpada u novi resurs), ekonomiju dijeljenja (*eng. sharing economy*) i povećanju efikasnosti postojećih resursa. Njemačka, Škotska, Švedska samo su neke od evropskih zemalja koje su implementirale cirkularni model.

1. ZAKONODAVSTVO VEZANO ZA OBLAST CIRKULARNE EKONOMIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

1.1. FEDERACIJA BIH

Uređenje ovih pitanja na prostoru FBiH regulisano je Zakonom o upravljanju otpadom⁸³. Prema članu 2. ovog Zakona "cilj Zakona je podsticanje i osiguranje najvažnijih uvjeta radi sprječavanja nastajanja otpada, prerade otpada za ponovnu upotrebu i reciklaže, izdvajanje sirovinskog materijala i njihovo korištenje za proizvodnju energije i sigurno odlaganje otpada".

Članom 5. istog Zakona, propisano je da je jedno od osnovnih načela upravljanja otpadom i "izbjegavanje nastajanja otpada ili smanjenje količine i štetnosti nastalog otpada, da bi se smanjio rizik po zdravlje ljudi i okoliš...".

⁸³ Službene novine FBiH, broj 33/2003

Polazeći od potrebe za nesmetano provođenje propisa u BiH, iz ove oblasti, članom 7. je predviđeno da "međuentitesko tijelo za okoliš, pored ovlaštenja utvrđenih u Zakonu o zaštiti okoliša, ovlašteno je i za koordinaciju na entitetskom nivou pri izradi Strategije upravljanja otpadom".

Imajući u vidu ustavno uređenje FBiH, članom 9. istog Zakona je regulisano da će "svi Kantoni donijet Plan upravljanja otpadom na svom području", a članom 10. „u praktičnoj primjeni propisa iz ove oblasti, predviđeno je "Kantonalnim propisom utvrdiće se zadaci općinskih planova upravljanja otpadom, koji trebaju sadržavati najmanje:

- programe o sakupljanju opasnog otpada iz kućanstava,
- programe za korištenje sastavnica iz komunalnog otpada,
- programe za smanjenje procenta biozagađljivog otpada i ambalažnog otpada u komunalnom otpadu,
- programe za podizanje javne svijesti o upravljanju otpadom,
- lociranje postrojenja za upravljanje otpadom,
- saradnja među općinama radi postizanja zadatih ciljeva.

Da bi se postigao cilj i svrha poslova iz ove oblasti članom 15. ovog Zakona, preciznije je navedeno da se "sve djelatnosti trebaju poduzimati tako da imaju veoma mali uticaj na okoliš i ljudsko zdravlje, smanjuju opterećenje i korištenje okolišnih resursa, ne ugrožavaju ljudsko zdravlje ili zagađuju okoliš, smanjuju količine i štetne uticaje otpada, promiču ponovno korištenje i reciklažu otpada i sigurno odlaganje otpada".

Prema članu 25. istoga Zakona "Kantonalnim propisom uredit će se osnivanje i rad komunalnih preduzeća i obaveze općina u pružanju komunalnih usluga".

Obaveze proizvođača otpada regulisano je članom 48. Zakona "Proizvođač otpada i operatori postrojenja za upravljanje otpadom dužni su provoditi program nadzora, monitoringa i voditi ubilježbu".

1.2. REPUBLIKA SRPSKA

Uređenje ovih pitanja na prostoru RS regulisano je Zakonom o upravljanju otpadom.⁸⁴ Prema članu 3. Zakona o upravljanju otpadom "cilj ovog Zakona je da se obezbijede i osiguraju uslovi za: ponovno iskorištavanje i reciklažu otpada, izdvajanje sekundarnih sirovina iz otpada i korištenje otpada kao energenta".

Članom 13. istog Zakona razvrstavaju se otpadi "Vrste otpada u smislu ovog zakona su:

a/ komunalni otpad (kućni otpad),

⁸⁴ Službeni glasnik RS, broj 111/2013.

b/ komercijalni otpad i

c/ industrijski otpad.

U postupku provođenja planiranih aktivnosti članom 15. Zakona regulisano je "U cilju planiranja upravljanja otpadom u Republici Srpskoj, donose se slijedeći planski dokumenti:

a/ Strategija upravljanja otpadom,

b/ Planovi za pojedinačne tokove otpada,

c/ Zajednički plan upravljanja otpadom,

d/ Lokalni plan upravljanja otpadom,

e/ Plan upravljanja otpadom u postrojenju za koje se izdaje ekološka dozvola".

Obzirom na važnost dokumenata u članu 16. Zakona je propisano "Strategiju donosi Narodna skupština Republike Srpske na prijedlog Vlade Republike Srpske za period od deset godina ".

Nadležnost upravljanja otpadom raspoređena je članom 23. ovog Zakona "Subjekti nadležni za upravljanje otpadom su:

a/ Vlada,

b/ Ministarstvo,

c/ Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnosti Republike Srpske,

d/ Jedinice lokalne samouprave i

e/ Stručne organizacije za ispitivanje otpada".

1.3. Brčko distrikt Bosne i Hercegovine

Uređenje ovih pitanja na prostoru BDBiH regulisano je Zakonom o upravljanju otpadom.⁸⁵ Prema članu 2. Zakona o upravljanju otpadom "Cilj Zakona o upravljanju otpadom je poticanje i osiguravanje najvažnijih uvjeta radi:

- sprječavanje nastajanja otpada,

- prerade otpada za ponovnu upotrebu i reciklažu,

- izdvajanje sirovog materijala iz otpada i njegovu upotrebu za proizvodnju energije,

- sigurno odlaganje otpada ".

⁸⁵ Službeni glasnik BDBiH, broj 25/04.

Nadležnost za donošenje ovih važnih dokumenata regulisano je članom 8. ovog Zakona "Strategiju upravljanja čvrstim otpadom na razdoblje od deset godina donosi Skupština Brčko distrikta, na prijedlog gradonačelnika, prethodno odobrenog od Vlade".

Potrebno je napomenuti da su pomenuti propisi u BiH, u određenoj mjeri usuglašeni sa Evropskom Direktivom o odlaganju otpada na deponije (broj: 1999/31/ EC).

Pomenutom Direktivom je naglašen član 14., a odnosi se na pitanja neusklađenosti deponija, te se očekuje puna provedba Direktive do 2030. godine.

2. NADLEŽNOSTI IZ OBLASTI UPRAVLJANJA OTPADOM I ZAŠTITOM ŽIVOTNE SREDINE U BIH

2.1. FEDERACIJA BIH

Nadležnost iz oblasti upravljanja otpadom i zaštiti životne sredine u FBiH imaju:

- Federalno ministarstvo okoliša i turizma,
- Fond za zaštitu okoliša FBiH.

Fond za zaštitu okoliša FBiH je uspostavljen prema Zakonu o Fondu za zaštitu okoliša⁸⁶.

Prema članu 3. ovog Zakona "Djelatnost Fonda je prikupljanje i distribucija finansijskih sredstava za zaštitu okoliša na teritoriji FBiH", a ta sredstva koristiti će se naročito za slijedeće namjene:

- suzbijanje štete po okoliš,
- unapređenje razvoja ekonomske strukture koja je povoljna za okoliš.

2.2. REPUBLIKA SRPSKA

Nadležnost iz oblasti upravljanja otpadom i zaštiti životne sredine u Republici Srpskoj imaju:

- Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju,
- Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnost Republike Srpske.

Fond za zaštitu životne sredine i energetske efikasnost Republike Srpske osnovan je u skladu sa Zakonom o Fondu i finansiranju zaštite životne sredine Republike Srpske.⁸⁷

Svrha osnivanja Fonda je prikupljanje sredstava, kao i finansiranje priprema, sprovođenje i razvoj programa, projektnih i sličnih aktivnosti u oblasti očuvanja, zaštite i unapređenja životne sredine, te u oblasti energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije.

2.3. BRČKO DISTRIKT BOSNE I HERCEGOVINE

⁸⁶ Službene novine FBiH, broj 33/3

⁸⁷ Službeni glasnik RS, broj 11/11; 63/14).

Prema članu 17. Zakona o zaštiti prirode Brčko distrikt BiH⁸⁸ "Poslove u oblasti zaštite prirode vrši nadležno odjeljenje Vlade".

U skladu sa članom 4. ovog Zakona "Mjerama propisanim ovim zakonom stvorit će se osnovni uslovi za zaštitu prirode".

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Za uspostavu i održiv razvoj cirkularne ekonomije stvoreni su osnovni pravni uslovi, donošenjem odgovarajućih zakona i pratećih podzakonskih propisa za provedbu istih, te osnivanju nadležnih upravnih i drugih tijela, ovlaštenih za provedbu zadatih ciljeva.

Za potpunu provedbu propisa iz ove oblasti, neophodno je ulaganje znatno više materijalnih sredstava od strane države i društva u cjelini.

Akadska zajednica, obrazovne strukture svih nivoa te mediji trebaju se maksimalno uključivati u ove poduhvate, od kojih država i društvo imaju višestruke koristi.

LITERATURA

- Zakon o upravljanju otpadom FBiH, Službene novine FBiH, broj 33/2003.
- Zakon o upravljanju otpadom RS, Službeni glasnik RS broj 111/2013.
- Zakona o upravljanju otpadom Brčko distrikt BiH, Službeni glasnik BDBiH broj 25/04.
- Zakonu o Fondu za zaštitu okoliša FBiH, Službene novine FBiH, broj 33/03
- Zakonoo Fondu i finansiranju zaštite životne sredine Republike Srpske, Službeni glasnik RS, broj 11/11; 63/14).
- Zakona o zaštiti prirode Brčko distrikt BiH, Službeni glasnik BDBiH, broj 16/24.

⁸⁸ Službeni glasnik BDBiH, broj: 16/24.